

Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātņu akadēmijas, Latvijas Zinātnes padomes un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

6 (569)

ISSN 1407-1479

2019. gada 25. marts

PAR VĀCIJAS NACIONĀLĀS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS KONFERENCI UN KOMŪNIKĒ

21.–22. februārī Berlīnē notika Vācijas Nacionālās Zinātņu akadēmijas Leopoldina un Leibniza biedrības organizētā Zinātņu akadēmiju konference par Eiropas pētniecības un inovāciju sasniegumiem un integrāciju. Tajā piedalījās 13 Eiropas Savienības valstu Zinātņu akadēmiju un augstskolu rektori, apspriežot gan Eiropas pētniecības telpas un Eiropas augstākās izglītības telpas attīstību. Īpaša uzmanība tika pievērsta nākamajai ES pamatprogrammai "Horizon Europe".

Konferencē referēja Vācijas Federālās kancelejas vadītājs un federālais īpašo uzdevumu ministrs profesors Helge Brauns: "Nākotnes Eiropa: vizualizācija un konstruēšana".

Konferences laikā notika paneldiskusija "Eiropa 2050", kurā LZA pārstāvēja prezidents Ojārs Spāritis, apspriežot izglītības, zinātnes un inovāciju kompetenci nākotnes Eiropas pētniecības telpu un iespējamās politikas risinājumus labākajiem rezultātiem. Konferencē tika pieņemts Komunikē. Ar to var iepazīties LZA mājaslapā.

No kreisās: moderators Terijs Martins, Damirs Boras, Zagrebas Universitātes rektors, Julians Revalskis, Bulgārijas ZA prezidents, Mircea Dumitru, Bukarestes Universitātes rektors, Ojārs Spāritis, LZA prezidents, Ladislavs Kavans, Čehijas ZA Valdes loceklis
Foto – prof. A. Žukauskas, Lietuvas ZA

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS PAVASARA PILNSAPULCE

2019. gada 4. aprīlī plkst. 14.00
LZA portretu zālē, Rīgā, Akadēmijas laukumā 1, 3. stāvā

DARBA KĀRTĪBA

1. LZA prezidenta Ojāra Spāriša uzruna
2. Viesu uzrunas
3. Akadēmijas balvu pasniegšana
4. "Ētika ceturtais industriālās revolūcijas priekšvakars"
Profesores Skaidrītes Lasmanes akadēmiskā lekcija
5. LZA ģenerālsekretāra Andreja Siliņa pārskats par LZA darbību 2018. gadā
6. LZA Uzraudzības padomes priekšsēdētāja Jura Krūmiņa ziņojums
Pārrunas pie kafijas

KONSĪLIJA "PILSONISKĀS ATBILDĪBAS VĒRTĪBA UN CENA" SLĒDZIENĀ UZRĀDĪTA VIRKNE INSTRUMENTU UN METOŽU, KĀ STIPRINĀT PILSONISKO ATBILDĪBU*

Latvijas Zinātņu akadēmijas Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļa š.g. 13. februārī rīkoja ekspertu konsiliju "Pilsoniskās atbildības vērtība un cena". Konsilijā bija aicināti piedalīties neatkarīgi eksperti sabiedrības attīstības jautājumos un NVO pārstāvji.

Konsilija mērķis bija izvērtēt pilsoniskās atbildības nozīmi valsts un sabiedrības attīstībā.

Eksperti meklēja atbildes uz šādiem jautājumiem:

1) Kas ir **pilsoniskā atbildība**, kā tā izpaužas (individuāla atbildība par rīcību ikdienā, darbā, īpašos gadījumos (vēlēšanas, krīzes), atbildības īstenošanas metodes un mehānismi (publiskie balsojumi, mediji, protesta akcijas)?

2) Pilsoniskās atbildības **vērtība** (zemas pilsoniskās atbildības ietekme uz valsts un sabiedrības attīstību (slikta valsts vadība, nespēja formulēt un aizstāvēt valsts intereses, nespēja cīnīties ar korupciju u.t.t.).

3) Pilsoniskās atbildības **cena** (nekas nerodas no nekā, arī pilsoniskās atbildības izkopšana maksā).

Šis konsilijā bija trīspadsmitā/četrpadsmitā Latvijas Zinātņu akadēmijas Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas rīkotā ekspertu diskusija par aktuāliem un sabiedriski nozīmīgiem jautājumiem.

Diskusijai tika piedāvātas šādas galveno jēdzienu definīcijas:

• **pilsoniskā atbildība** ir individa kā sabiedrības locekļa atbildība par savu rīcību, tās ietekmi uz sabiedrību un tās sekām;

• **pilsoniskās atbildības vērtība** ir pilsoniskās atbildības kvalitātes radīta pozitīva vai negatīva ietekme uz valsts un sabiedrības attīstību;

• **pilsoniskās atbildības cena** ir metodes un resursi, kas nepieciešami tādas pilsoniskās atbildības veidošanai, kas pozitīvi ietekmē valsts un sabiedrības attīstību.

Konsilijā piedalījās: publicists **Otto Ozols** (Mārtiņš Barvskis), tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centra SKDS valdes loceklis **Arnis Kaktiņš**, Latvijas Universitātes docents **Valts Kalniņš**, PROVIDUS direktore un vadošā pētniece **Iveta Kažoka**, LZA akadēmiķe, LU Filozofijas un socioloģijas institūta direktore **Maija Kūle** un Romas Katoļu Baznīcas Rīgas arhibīskaps-metropolīts, LZA Goda loceklis **Zbignevs Stankevičs**.

* Ar pilnu ekspertu konsilija slēdzienu var iepazīties LZA mājaslapā

Diskusiju vadīja un ziņojumu sagatavoja LZA akadēmiķe **Raita Karnīte**.

Kopsavilkums

Pēdējā laikā sabiedrībā notiekošie procesi kļūst uzmācīgi satraucoši. Politikas kvalitāte pasliktinās, tas kavē ekonomikas attīstību. Nošķirtība, attālināšanās no reālās pasaules, atteikšanās no atbildības (ko es varu darīt?, kas man par daļu?) kļūst par raksturīgu jaunās paaudzes iezīmi. Labi domāta un veicināta sabiedrības aktivitāte (piemēram, piedalīšanās vēlēšanās) neapzināti izvērsas par nevēlamu rezultātu (tiek ievēlētas partijas vai personas, kas nespēj rīkoties sabiedrības interesēs). Negatīvais un neilgtais kļūst par normu, jo to pieprasa sabiedrība (mediju ziņas, dizains, kultūras produkts). Negatīvas parādības tiek pieņemtas kā nenovēršamas, jo "tā dara visi" (narkotikas). Agresija dzīvē kļūst par "filmu", upuru ciešanas netiek uztvertas kā patiesas. Ar informācijas tehnoloģiju starpniecību, jaunās tendences, gan vēlamās, gan nevēlamās, tiešā veidā ietekmē jauno paaudzi.

Pēdējo Saeimas vēlēšanu rezultāti tiek vērtēti kā gandrīz normāli, tomēr tie ir radījuši sen nebijuši jucekli (nespēja izveidot valdību un savlaicīgi pieņemt valsts budžetu; ar ārvalstis dzīvojošo balsim pārliecinoši ievēlēja partija, kas sašķēļas drīz pēc vēlēšanām; vairāki (ne visi) nepārliecinoši vai pat vāji ministri; nihilisms pret priekšvēlēšanu solījumiem).

Nevēlamās parādības ir saistītas ar pilsoniskās atbildības vājumu – sabiedrība necenšas vai nespēj tās novērst, indivīdi neapzinās savas kā individa rīcības ietekmi uz sabiedrību kopumā.

Pilsoniskā atbildība nerodas pati no sevis, tā ir jāizkopj. Pilsoniskās atbildības izkopšana nevar notikt bez papildu pūlēm un izmaksām – tai ir sava cena.

Apkopojot ekspertu teikto, iegūtas šādas atziņas:

• pilsoniskās atbildības nepilnības noved pie daudzšaubainu sabiedrībai nevēlamu procesu un parādību netraucētas attīstības;

• nevēlamie procesi un parādības sevišķi spēcīgi ietekmē jauno paaudzi, kas tos uztver, izmantojot informācijas tehnoloģijas un sociālos tīklus;

Turpinājums – 3.lpp.

LZA SENĀTA LĒMUMI

LZA Senāts 2019. gada 12. marta sēdē nolēma:

1. Piešķirt LZA Lielo medaļu akadēmiķim **Bruno ANDERSONAM** par būtisku devumu koksnes zinātnes attīstībā un Latvijas Valsts Koksnes ķīmijas institūta izaugsmes veicināšanā.
2. Piešķirt LZA Lielo medaļu akadēmiķim **Linardam SKUJAM** par izcilie sasniegumiem optisko stiklu fizikas un fotonikas attīstībā.

LZA Senāta priekšsēdētājs **J. Stradiņš**
LZA Senāta zinātniskā sekretāre **A. Edžiņa**

LZA SENĀTA 2019. GADA 12. MARTA SĒDĒ AKADĒMIĶIM IVARAM LĀCIM PASNIEGTS ATZINĪBAS RAKSTS

No kreisās – LZA prezidents Ojārs Spāritis un akadēmiķis Ivars Lācis
Foto – K. Broks

"ZINĀTNES VĒSTNESIM" – 30

Tā rakstija

AR VALSTS VALODU – ZINĀTNES NĀKOTNĒ

[...] Ar 1988. gada rudeni un 1989. gada pavasari latviešu valodai ir sācies jauns laikmets. Tika apturēts latviešu valodas un līdz ar to arī latviešu tautas straujais ceļš uz nebūtību. Lēmums par valsts valodu un Valodu likums deva iespēju, pat – uzdeva sabiedrībai par pienākumu vispusīgi lietot latviešu valodu Latvijā, atkopt latviešu valodu visās tās funkcijās, arī – zinātnes valodas funkcijā. Bet ZA kopsapulces pārskatā (skat "Zinātnes Vēstneša" 1991. Nr.3) lasām: "Eksakto zinātņu izdevumi jāpublicē angļu valodā". Un tas tāpēc, lai varētu "ieklūt Rietumu tirgū". Šausmīga orientācija: viss – precē. Arī valoda? Arī tauta? Vai tiešām tā? Uzspiestās austrumorientācijas vietā brīvprātīga rietumorientācija? Bet kur ir mūsu pašu mugurkauls? Mūsu patstāvības un pastāvēšanas tieksme? Vai Latvijas zinātniekam

ir neglābjami zudis tāds jēdziens kā dzimtā valoda? Dzimtās valodas prasme un latviskās terminoloģijas lietošana nav pašmērķis. Tikai dzimtās valodas prasme pasargā mūs no tukšas frāzainības, ļauj precīzi izteikt domu, dod iespēju radoši darboties jebkurā sfērā un tādējādi dot savu ieguldījumu arī pasaules zinātnes attīstībā. Zinātniskajām publikācijām ir jābūt latviešu valodā arī eksaktajās zinātnēs. Tikai tā celsim latviešu valodas kā valsts valodas prestižu un sekmēs nepieciešamību ciltautiešiem apgūt latviešu valodu: daudz gribēs izlasīt kādu vērtīgu publikāciju oriģinālā. Protams, mūsu zinātniekiem ir jāiet pasaulē un ir jāpēta darbu tulkojumi citās valodās. Taču ne vienmēr tam ir jātērē paša zinātnieka radošā darba laiks. [...]

Valentīna Skujiņa, filoloģijas zinātņu kandidāte
"Zinātnes Vēstnesis" Nr. 4 (18), 1991
Tekstu sagatavoja
Zaiga Kīpene

STĀJIES SPĒKĀ TIESAS SPRIEDUMS – SIA "RĪGAS KONCERTZĀLE" TIEK IZLIKTA NO LZA ĒKAS

Līdz ar Augstākās tiesas (AT) Civillietu departamenta š. g. 21. martā lēmumu neierosināt kasācijas lietvedību pēc SIA "Rīgas koncertzāle" sūdzības lietā, stājas spēkā Latgales apgabaltiesas 2018. gada 1. novembra spriedums, ar kuru LZA prasība – izlikt "Rīgas Koncertzāle" no LZA piederošā nekustamā īpašuma – konferenču zāles un paligtelpām – apmierināta pilnīgi. Turklāt no atbildētājas nolemts piedzīt tiesāšanās izdevumus un ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus. AT lēmums nav pār-sūdzams.

Latvijas Jauno
zinātnieku apvienība

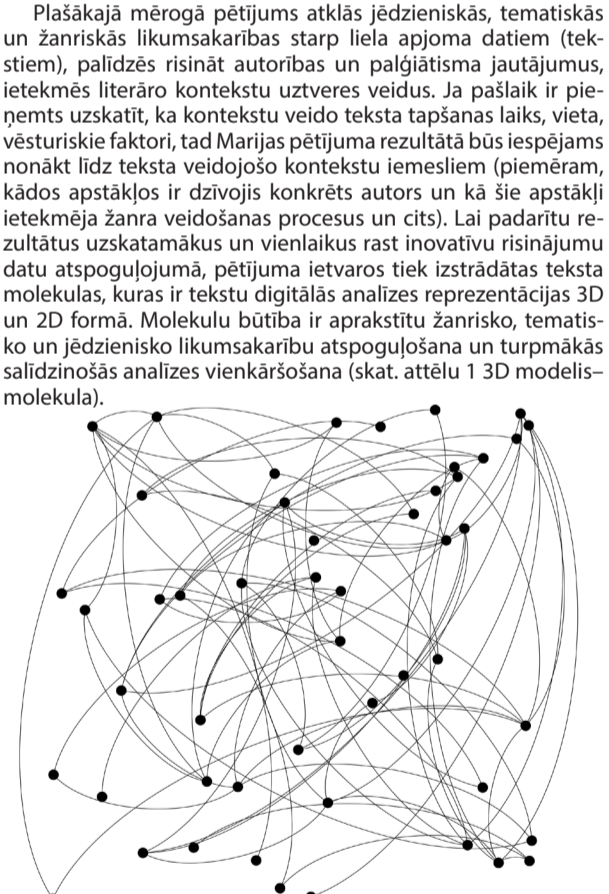
IDENTITĀTES DIGITIZĀCIJAS PROCESI, JEB KĀ DOMĀT PAR CILVĒKU INTERNETĀ? LITERATŪRZINĀTNIECES MEKLĒJUMI IT JOMĀ

Marija Semjonova
Foto no personīgā arhīva

Filoloģijas doktores, LU Humanitāro zinātņu fakultātes pētniece **Marija Semjonova** jaunākais pētījums sākas kā zinātnisks izaicinājums salīdzināmās literatūrzinātnes jomā, jo tā pirmā ideja bija – apvienot digitālo (tātad, matemātiskā balstīto) analīzi ar klasisko literatūras analīzi (jeb tekstu lasīšanu). Līdz šādai idejai pētniece ir nonākusi, domājot par mūsdienu literatūras procesa daudzdimensionālo un bieži pretrunīgu dabu, kuru vairs nav iespējams lūkot vienā vai citā domāšanas paradigmā. Ņemot vērā pieņēmumu, ka literārais process ir daudzpusīgs, kuram ir raksturīga tematiskā un žanriskā uzslāņošana, pētījums sākas ar pieņēmumu, ka pastāv iespēja skatīt savstarpējās likumsakarības starp tekstiem no tālasišanas perspektīvas. Lai gan jēdziens pats par sevi nav jauns un pirmās publikācijas par šo lasīšanas paņēmieni ir iznākušas vēl 2013. gadā, Marijas pieņēmums ietvēra ideju analizēt literārus un internetā atrodamus tekstus (piem., blogu ierakstus, tvītus, Facebook ierakstus un komentārus), izmantot digitālus rīkus, kuriem pamatā ir statistiskā analīze. Realitātē tas nozīmē tekstos atrodamo vārdu līdzību un atšķirību 'saskaitīšanu' un savstarpēju salīdzināšanu. Vienkāršāk, pētnieces metode paredz semantisko vienību – vārdu – digitālās analīzes veikšanu. Tā rezultātā tiek digitāli konstruēti tekstos biežāk lietotu vārdu saraksti, kas ir raksturīgi visiem analizējamajiem tekstiem vienlaikus. Metode paredz arī, ka analīze tiek veikta nevis diviem vai trim literāriem vai interneta vidē atrodamajiem tekstiem, bet gan lielāka apjoma tekstu kopai (viens solis vienādojams ar vismaz 20 pilnā apjoma analizējamajiem tekstiem).

Plašākajā mērogā pētījums atklās jēdzieniskās, tematiskās un žanriskās likumsakarības starp liela apjoma datiem (tekstiem), palīdzēs risināt autorības un palģiātisma jautājumus, ietekmēs literāro kontekstu uztveres veidus. Ja pašlaik ir pieņemts uzskatīt, ka kontekstu veido teksta tapšanas laiks, vieta, vēsturiskie faktori, tad Marijas pētījuma rezultātā būs iespējams nonākt līdz teksta veidojošo kontekstu iemesliem (piemēram, kādos apstākļos ir dzīvojis konkrēts autors un kā šie apstākļi ietekmēja žanra veidošanas procesus un citi). Lai padarītu rezultātus uzskatāmākus un vienlaikus rast inovatīvu risinājumu datu atspoguļojumā, pētījuma ietvaros tiek izstrādātas teksta molekulas, kuras ir tekstu digitālās analīzes reprezentācijas 3D un 2D formā. Molekulu būtība ir aprakstīta žanrisko, tematisko un jēdzienisko likumsakarību atspoguļošana un turpmākās salīdzinošās analīzes vienkāršošana (skat. attēlu 1 3D modelis–molekula).

1. attēls 3D modelis–molekula

Molekulu pamatā ir tekstu statistiskā analīze, vārdu garuma un atšķirības starp burtiem noteikšana un salikšana digitālajās kopās (klāsteros). Grafiski šie klāsteri parādās punktu (nodu) veidā un apzīmē noteiktu tekstu skaitu, kas nevar būt mazāks par 20 vienībām. Šāda tekstu analīze sniedz iespēju paskatīties uz literāro un virtuālo procesu no tā dēvētās distancētas perspektīvas jeb pielietot distancētas lasīšanas principu, kas šajā gadījumā ir apzināti pretstatīts ierastajam tuvlasījuma principam, kurā ir svarīgas, piemēram, māksliniecisko izteiksmes līdzekļu lietošanas motivācija, izkārtojums tekstā.

Pētījuma gaita skar ne tikai literārus tekstus, bet analīzē arī internetā esošos lielus datus – dažāda tipa blogu tekstus, sociālo tīklu ierakstus un komentārus. Tādējādi pētījumam tiek piešķirta arī publiskā un praktiskā nozīme. Datus papildina arī 'reālās prakses' piemēri, kuri tiek vākti rītējošā lauka pētījuma rezultātā. Tā veikšanai un datu aprobācijai un popularizācijai Marija ir izveidojusi pētnieku grupu, kura pašlaik darbojas LU Humanitāro zinātņu fakultātē. Pētījums ir viens no pirmajiem soļiem Latvijā digitālo humanitāro zinātņu potenciāla apzināšanā.

KATRAM SAVI IEROBEŽOJUMI UN SAVAS IESPĒJAS

Intervija ar Egilu Stalidzānu

Egils Stalidzāns

Foto no personīgā arhīva

LJZA valdes priekšsēdētāja **Ieva Siliņa** devās pie LJZA 2013.–2015. gada valdes priekšsēdētāja **Egila Stalidzāna**, lai uzzinātu, kā klājas viņa veidotajai zinātniskajai grupai, par kuras attīstību kā vienu no zinātniskās darbības ceļa piemēriem pirms gadiem pieciem stāstīja Egils.

– **Kā tad klājas Tavai Biosistēmu grupai 2019. gadā?**

– Ar prieku jāsaka, ka mūsu ceļš turpinās un esam tikuši pie jauniem projektiem, no kuriem daļa jau sākusies, kamēr citi tiks uzsākti tuvākajā laikā. Pa šo laiku grupas pamatmītne no Latvijas Lauksaimniecības universitātes (LLU) Jelgavā ir pārcēlusies uz Latvijas Universitātes Mikrobioloģijas un biotehnoloģiju institūtu (LU MBI). Tur mēs sevi saucam par Skaitļojošās sistēmbioloģijas grupu. Angliski tas skan labāk: *Computational Systems Biology Group*. Esam arī nokļuvuši tuvāk medicīnai – nozarei, kurā vēlamies kļūt vajadzīgi ar savām matemātiskās modelēšanas metodēm. Līdz ar to, attīstība ir gana strauja.

– **Kādēļ tika mainīta grupas "mitnes" vieta?**

– Nav tā, ka mēs būtu padzīti vai arī nespētu sastrādāties. LLU mums gāja lieliski, tomēr universitātes absolūtā prioritāte ir mācību nodrošināšana, kas ir smags uzdevums. Turklāt, lauksaimniecības saglabāšana universitātes nosaukumā, manuprāt, visu sarežģī vēl vairāk. Mūsu grupas specifika ir tāda, ka mums vajag dažādu speciālistu iesaisti – arī fiziķus, biologus. Daudzveidības, protams, vairāk ir Rīgā.

Bet no LLU mēs tikko iesniedzām projekta pieteikumu uzsaukumā, kurā lauksaimniecība lieliski der un daļa mūsu aktivitāšu var risināties arī LLU. Daļa no mūsu grupas strādā arī Latvijas Biomedicīnas pētījumu un studiju centrā. Domāju, ka tā ir mūsu grupas specifika: mēs esam instruments, kuru daudzi var izmantot. Mēs, savukārt, vēlamies un varam būt ērti pieejami un elastīgi. Ilgtermiņā tas ļauj būt mobīliem gadījumā, ja kādā no mūsu iestādēm rodas problēmas darboties, piemēram, telpu trūkuma vai kā cita dēļ. Ja, savukārt, kādā no iestādēm ar mums vēlas sadarboties nopietni, mēs varam arī vairāk koncentrēties vienā iestādē, ja tas ir abpusēji izdevīgi izaugsmes ziņā. Līdz šim viss, ko esam saņēmuši no iestādēm, kurās darbojamies, galvenokārt, ir telpas, lietvedība, grāmatvedība un internets. Par to mūsu atnestā projekta nauda un publikācijas ir plūdušas caur attiecīgo iestādēm.

– **Kas ir sekmīgās projektu rakstīšanas pamatā?**

– Gribētos jau teikt, ka tās ir mūsu augušās prasmes un atpazīstamība, tomēr šķiet, ka gadījuma komponente projektu piesūtināšanā ir visai liela, jo 10% sekmības procents projektu uzsaukumos norāda, ka pie finansējuma tiek tikai labākie, bet citi ļoti labi projekti paliek bez naudas. Un precīzi novērtējuma līniju nevar būt viegli. Bet galvenais mūsu gadījumā bija tas, ka 2018. gadā uzrakstījām, ja nemaldos, 12 projektus un trīs no tiem mums tika atstiprināti. Viens no tiem gan bija pēcdoktorantūras projekts, kurā lielas konkurences nebija. Tātad – daudz jāraksta. Katrs projekta pieteikums ir loterijas biļete. Labāks projekts – cerīgāka biļete.

– **Jauni projekti nozīmē vairāk naudas un vairāk darbinieku. Kā meklējat darbiniekus?**

– Šeit pieeja ir, iespējams, savdabīga. Mana vēlme ir meklēt zinātnes maniākus un dot tiem iespēju augt, kas nozīmē arī grupas izaugsmi. Mēs meklējam cilvēkus ar mums trūkstošo kompetenci, lieliski zinot, ka mums konkrēti vajadzīgās prasmes un domāšanas veids tam cilvēkam nevar būt jau iemācīts. Tas jādara mums. Un vislabāk tas padodas, ja cilvēkam zinātne traki patīk. Tad tas ir skaists process.

Darbiniekiem, kuriem zinātne interesē tādā veidā, kā mēs to darām, cenšamies nodrošināt izaugsmi. Un šeit jau ir divas dar-

binieku grupas: Latvijā noenkurotie un mobilie. Latvijā noenkurojušies ir cilvēki ar ģimenēm, parasti arī ar maģistra vai doktora grādu. Tiem cilvēkiem mēs cenšamies nodrošināt izaugsmes iespējas, kas Latvijā ir, jo no Latvijas var sadarboties ar visu pasauli ar istermiņa komandējumu un elektronikas brīnumu palīdzību. Es pats nekad ārvalstīs neesmu mācījies un ilgāk par mēnesi Latvijā neesmu pametis. Tātad, nevar teikt, ka iespēju nav.

Mobilie cilvēki pārsvarā ir studenti, kurus mēs mudinām paņemt no pasaules zinātnes un izglītības to labāko. Ierosinām braukt mācīties ārpus Latvijas, lai izaugsmē gan zinātniski, gan organizatoriski būtu iespējami strauja. Daļa no viņiem atgriezīsies, citi neatgriezīsies, bet tai jābūt viņu izvēlei. Latvijā noenkurotājiem, savukārt, jānodrošina pievilcīga vieta, kur atgriezties, ja tas notiek. Un tas ir izdevīgi un priecīgi visiem. Un var būt ar laiku mums būs nesavtīgas grupas slava un cilvēki meklēs mūs kā trampīnu savai karjerai. Un tas der! Tas ir priecīgi! Ir patīkami nevis aizbāzt kādu grupas caurumu ar jaunu darbinieku, bet gan ļaut piedzīvot iedvesmotu līdzcīvēka attīstību zinātnē, kas, dažos gadījumos, atgriežas atpakaļ – gan iedvesma, gan cilvēks. Pagaidām gan esam procesa sākumā – daudz cilvēku cauri mūsu grupai nav gājuši, tā ir vairāk kā pieeja, kā programma.

– **Bet kā tieši notiek darbinieku meklēšana? Limējat sludinājumus uz stabiem, meklējat internetā vai caur paziņām?**

– Visbiežāk līdz šim kontakts ir izveidojies ar studentiem, kuriem vajag kvalifikācijas darbu tēmas. Tā ir meklēšana vairāk no viņu puses. Tie, kam mūsu darbošanās patīk, var aizkerties. Ir gadījumi, kad tiekam pie darbinieka caur kontaktiem un ieteikumiem. Vienā gadījumā esam rakstījuši sludinājumu, starp citu, pa LJZA tīkliem. Viens darbinieks ir atrasts arī LJZA pasākumā "Pint of Science" lokālā "Veldze", pie alus kausa. Nepropagandēju alkoholu, tikai gribu teikt, ka tie ceļi nav īsti izdibināmi, jo cilvēka biogrāfija visu par cilvēku nepasaka, savukārt iepazīšanās un satikšanās veidu ir tik daudz...

– **Kādas ir grupas nākotnes ieceres?**

– Mūsu zinātniskā tematika ir biosistēmu matemātiskā modelēšana. Tā ir ļoti plaša joma un ļauj piedalīties dažādu veidu projektu uzsaukumos. Tuvākajā nākotnē vēlamies koncentrēties uz Horizon 2020 līmeņa projektiem cerībā, ka tajos būs augstākas raudzes partneri un zemākas birokrātiskās prasības. Līdz šim H2020 projektu ziņā nebijām aktīvi, jo mūsu publikāciju portfelis bija pārāk plānīgs. Mēs jebkuru projekta konsorciju "vilktu" uz leju. Piedalījāmies dažos uzsaukumos, bet bez īpašām cerībām.

Tagad mums publikāciju un darbinieku ir vairāk un varam tēmet uz augstākiem plauktiem. Tomēr, arī vietējos uzsaukumos izmantosim.

– **Kāds ir viedoklis par ārvalstu ekspertu izmantošanu Latvijas projektu uzsaukumos? Tas, par ko agrāk pats cīnījies?**

– Tas ir lieliski, ka mums tagad jāraksta projekti, zinot, ka tos ekspertēs mums nezināmi cilvēki pēc Apvārsnis2020 metodikas. Tā ir lieliska pārorientēšanās uz konkurētspēju pasaules līmenī. Tam vajadzēja notikt jau uzreiz pēc neatkarības atjaunošanas. Tad mūsu zinātne būtu citā līmenī. Nebūtu jāapgūst pasaulē pašsaprotamas lietas. Protams, recenzijās ir redzamas vērtēšanas kļūdas, dažreiz pat komiskas. Bet tas notiek dažādos projektu konkursos. Katrā ziņā, labi uzrakstīts projekts mazina iespēju palikt eksperta nesapratamā. Tā ir prasme, pie kuras jāstrādā. Mēs pirmajos konkursos ar ārvalstu ekspertiem palikām bez projektiem, bet nekad neesmu par to sūdzējies. Pēdējā gadā veicās labāk, bet tā var būt arī sagādīšanās.

Konkurētspējīgie, protams, šādā situācijā beigs aktīvās gaitas zinātnē vai arī pārkvalificēsies uz spēcīgākam nozarēm. Kaut kam tādām būtu jānotiek arī augstākā izglītībā: nebūtu jāturpina visi virzieni, kas jebkad ir iesākti. Visu lietu realizācijai līdzekļu nekad nepietiks. Arī šeit jāpaliek būtu konkurētspējīgiem un tiem, kuri pilnīgi nepieciešami valsts funkcionēšanai. Tik ļoti nepieciešami, ka valsts tos apmaksā. Diemžēl, izskatās, ka vāja augstākas izglītības sistēma der gan valstij, kura nespēj to sakārtot, gan 80% studentu, kuriem vajag vāju izglītību, jo mērķis ir iespējami viegli saņemt diplomus (ir stilīgi, un arī vecāki nomierināsies). Prasīgākie un ambiciozākie studenti šeit troksni netaisa, jo studē spēcīgākās valstīs.

– **Ko Tu novēlētu citām grupām?**

– Meklēt savus ceļus. Manuprāt, nav daudz zelta podomu – tādu, kas derētu visiem. Mūsu grupa izmanto nozares īpatnības: mums nav specifisko iekārtu, kurām būtu milzu izmaksas un kurām kaut kur ir jāstāv un jāizņem telpa. Citām nozarēm ir citas īpatnības, kas, vienlaikus, sniedz specifiskas iespējas. Es pats divreiz nedēļā ar papīru un pildspalvu cenšos saprast, vai tas, ko es daru pašlaik joprojām ir labākais, ko varu darīt, ņemot vērā to, kas noticis pēdējā nedēļā. Dažreiz rodas dziļas atziņas, kas maina ikdienas darbošanos.

LATVIJAS ZINĀTNIEKU SAVIENĪBAS PADOMES 2019.GADA 21. MARTA SĒDES REZOLŪCIJA

1. Nekavējoties palielināt, galvenokārt valsts budžeta, finansējumu pētniecībai un inovācijām, tādējādi nodrošinot Z+P+A+I snieguma uzlabošanu un izaugsmi atbilstoši NAP paredzētajam, tai skaitā fundamentālajai zinātnē.

2. Lai īstenotu valstij nepieciešamos pētījumus, palielināt konkursos pieejamā finansējuma apjomu visās prioritārajās nozarēs, tostarp nodrošinot Valsts pētījumu programmas un atjaunojot Tirdzniecības orientēto pētījumu programmu, zinātnisko institūciju darbības resursu piešķirumu skaidri sasaistot ar starptautisko novērtējumu (izvērtējumu).

3. Veikt investīcijas zinātniskās darbības kvalitātes un ietekmes veicināšanā, kā arī zinātnisko institūciju pētniecības vides attīstībā, nodrošinot papildus atbalstu internacionalizācijai un sadarbībai ar vietējo un starptautisko industriju.

4. Turpināt modernizēt Z+P+A+I pārvaldošo institūciju struktūru, tai skaitā pētniecības sektora institūciju snieguma vērtēšanas sistēmu, piešķirot papildus resursus institūcijām ar labu sniegumu.

LZS Padomes priekšsēdētājs **I. Kalviņš**
LZS Valdes priekšsēdētājs **U. Grāviņš**

Balstoties uz 2016.–2017. gadu statistikas datu un Latvijas valsts zinātnes politikas analīzi, kā arī ņemot vērā stāvokli zinātnes, pētniecības, attīstības un inovācijas (Z+P+A+I) jomā valstī un Latvijas valdības Rīcības plāna projektu, Latvijas Zinātnieku Savienība secina, ka līdzšinējā valsts politika Z+P+A+I jomā nav nodrošinājusi Nacionālajā attīstības plānā nosprausto mērķu sasniegšanu un nav radījusi priekšnoteikumus tam, lai Latvijas zinātne un pētniecība varētu dot nepieciešamo ieguldījumu valsts ekonomiskajā izaugsmē.

Šis secinājums atbilst Eiropas Komisijas ekspertu 2018. gada janvāra ziņojuma "The Latvian Research Funding System" slēdzieniem, ka Latvijas pētniecības un inovāciju sistēma ir maza un nepietiekami finansēta, kā rezultātā tās sniegums ir vājš ne tikai starptautiskā kontekstā, bet arī nepietiekams, lai nodrošinātu valsts vajadzības pēc zināšanām un prasmēm, kā arī veicinātu ekonomisko un sociālo attīstību.

Ņemot vērā augšminēto, LZS vērsas pie valdības ar aicinājumu nekavējoties uzlabot situāciju Z+P+A+I jomā, it īpaši publiskajā sfērā, ievērojot arī Eiropas Komisijas ekspertu 2018. gada janvāra ziņojuma "The Latvian Research Funding System" rekomendācijas:

LATVIJAS JAUNO ZINĀTNIĒKU APVIENĪBAI JAUNA VALDE

2019. gada 16. martā LJZA biedru kopsapulcē tika ievēlta jaunā organizācijas valde, kas pārstāvēs jaunus zinātniekus nākošos trīs gadus. Darbu valdē turpinās Ieva Siliņa un Andris Freimanis, bet no jauna ir ievēlēti Kristaps Jaudzems, Laura Bužinska un Kārlis Pleiko. Darbu kā organizācijas valdes priekšsēdētāja turpinās Ieva Siliņa. Piedāvājam iepazīties ar jauno valdi.

Ieva SILIŅA, priekšsēdētāja

Pabeigusi doktorantūras programmu vadībinātnē un strādā pie disertācijas. Profesionālās intereses: zinātnes menedžments un pārvaldība.

Vada LJZA kopš 2016. gada un šajā laikā ir panākusi jūtamu organizācijas ietekmes pieaugumu un izvirzīšanos viedokļa līderos. Kā prioritāti uzstāda sinerģisku darbu zinātnes ekosistēmas sakārtošanā, ieguldījumu zinātnē veicināšanā un rezultatorientēta zinātnes bāzes finansējuma sadales modeļa ieviešanā. Vada augsta līmeņa neformālu darba grupu šo jautājumu sakārtošanai un regulāri nodarbojas ar zinātnes vides aktualitāšu skaidrošanu plašākai sabiedrībai.

Organizācijas nākotni saskata trīs darbības virzienos: zinātnes komunikācija, zinātnes politika un pieredzes apmaiņas platforma jaunajiem zinātniekiem.

Vajaspriekī – aktīvā atpūta, literatūra, alternatīvā pedagoģija.

Andris FREIMANIS

Rīgas Tehniskās universitātes pētnieks un doktorants. Promocijas darbu – modālā analīze peridnamikas teorijā – plānots aizstāvēt 2019. gada laikā. Pētniecības intereses: aprēķinu mehānika (*computational mechanics*), plaisāšanas un noguruma problēmas, peridnamikas teorija.

Latvijas Jauno zinātnieku apvienības biedrs kopš 2016. gada rudens. Aktīvi iesaistījies vasaras nometnes organizēšanā un

darbā pie Fundamentālo un lietišķo pētījumu programmas. Pārstāvējis LJZA 3. Pasaules Jauno Akadēmiju Sanāksmē 2017. gadā Johannesburgā, Dienvidāfrikā, kā arī ir LJZA delegāts Eiropas doktora grāda kandidātu un jauno zinātnieku padomē (EURODOC). Svarīgākās lietas, ko vēlas paveikt valdē – stiprināt sadarbību ar mūsu partneriem, padarīt LJZA atpazīstamāku un uzlabot organizācijas iekšējo efektivitāti.

Kārlis PLEIKO

Pašlaik doktorants molekulārā bioloģijā Latvijas Universitātē. Kopš 2017. gada strādā Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātē kā zinātniskais asistents, iepriekš četrus gadus strādājis farmaceitisko preparātu ražošanas uzņēmumā kā produktu izstrādes speciālists. LJZA kā biedrs kopš 2017. gada. Profesionālās intereses saistītas ar mērķto terapiju izstrādi onkoloģiskām slimībām. Pētījumu specifika saistīta ar *in vitro* šūnu pētījumiem, atlasot aptamērus (īsi vienas virknes nukleotīdi, kas spēj saistīties ar mērķa proteīniem līdzīgi kā antivielas), kuri saistās ar audzēja šūnām, neskarot blakus esošās veselās šūnas.

LJZA vēlas iesaistīties ar zinātnes politikas veidošanu saistītajos jautājumos. Galvenais, ko vēlētos panākt ar savu darbību LJZA – veicināt labās prakses pārnesi gan starp Latvijā esošajiem zinātniskajām institūcijām, gan arī viņam tabulas dāvinājuši kolēģi no starptautiski augsti novērtētām zinātniskajām institūcijām.

Laura BUŽINSKA

Doktorante pedagoģijas doktorantūras programmā. Interese diasporas, integrācijas un migrācijas jautājumi.

Andris Freimanis
Foto no personīgā arhīva

Kārlis Pleiko
Foto no personīgā arhīva

Darbojas organizācijā kopš 2016. gada. 2017. gada vasarā izveidoja FB "Grupa doktorantiem" ar mērķi – savienot doktorantūras studentus no dažādām jomām, lai dalītos ar pieredzi un gūtu atbalstu. 2019. gada martā grupa apvieno vairāk nekā 300 doktorantus un jau grādu ieguvušos jaunus zinātniekus. Laura aizsāka organizēt Jauno zinātnieku sanāksšanas, lai veidotos telpa jaunajiem zinātniekiem interesējošu jautājumu izziņai.

Apvienībā iepriekš darbojusies konsultatīvajā padomē. Esot valdē vēlas veicināt zinātnieku tiklošanos ne tikai starp Latvijā dzīvojošajiem zinātniekiem, bet arī diasporā esošajiem.

Kristaps JAUDZEMS

Vadošais pētnieks un laboratorijas vadītājs Latvijas Organiskās sintēzes institūtā, kā arī asociētais profesors Latvijas Universitātē. Pieredzi ieguvis Scripps pētniecības institūtā (ASV), Lionas Augsta magnētiskā lauka centrā (Francija) un Austrālijas Nacionālajā universitātē. Izmantojot kodolu magnētiskās rezonanses spektroskopiju, pēta topošo zāļu vielu darbības mehānismu un zirkulu zīda proteīnu struktūras-funkcijas-īpašību likumsakarības, ar mērķi iegūt jaunas zāļu kandidātvienības vai jaunus biomateriālus.

LJZA biedrs kopš 2015. gada. Kā LJZA politikas darba grupas dalībnieks piedalījies vairāku apvienības virzīto iniciatīvu izstrādē un skaidrošanā. Galvenie mērķi darbam valdē – palielināt LJZA ietekmi zinātnes politikas veidošanā Latvijā, veicināt sadarbību starp jaunajiem zinātniekiem caur tiklošanās pasākumu organizēšanu.

Laura Bužinska
Foto no personīgā arhīva

Kristaps Jaudzems
Foto no personīgā arhīva

RTU APSKATĀMA MENDELEJEVA PERIODISKO TABULU IZSTĀDE

2019. gadu UNESCO pasludinājis par Starptautisko ķīmisko elementu periodiskās sistēmas gadu.

Atzīmējot 150. gadadienu, kopš izcilais krievu ķīmiķis Dmitrijs Mendelejevs ķīmiskos elementus sastrukturēja vienotā sistēmā, 21. martā Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātē (MLKF), Paula Valdena ielā 3/7 atklāja Mendelejeva tabulu izstādi "Ķīmisko elementu periodiskā tabula — no Mendelejeva līdz šodienai (1869-2019)".

Iespaidīgo Mendelejeva tabulu kolekciju RTU ir saņēmusi dāvinājumā no lecas vidusskolas ķīmijas skolotāja Mihaila Gorska. Skolotājs RTU dāvina kolekciju, lai plašāka auditorija varētu apskatīties, cik daudzveidīgi iespējams attēlot Mendelejeva tabulu. Plašajā kolekcijā ķīmisko elementu periodiskā tabula atainota gan tradicionālā veidā, gan dažādos citos stilos. Tabula skatāma gan uz papīra, gan arī uz krūzēm, datorpeles paliktniem, apģērba, piemēram, uz kaklasaitēm, gan pat uz ķedām. Kolekcijā ir redzami vēsturiski materiāli, piemēram, Mendelejeva viena no pirmajās skicēm tabulai un dažādi moderni tabulas atvasinājumi izmantojot mūsdienīgas grafikas iespējas. Periodiskajās tabulās izceltas gan dažādas elementu īpašības, gan to atklājēji, pielietojums un citi aspekti. Organizatori bija parūpējušies par pārsteigumu un kolekcijas atklāšanā viesiem bija iespēja baudīt uzskatas, kas noformētas Mendelejeva tabulas veidā.

Mihails Gorskis tabulas sācis kolekcionēt pavisam nejausi. 1979. gadā viņš, apmeklējot Latvijas, Lietuvas un Igaunijas ķīmijas skolotāju semināru, saņēmis pasākuma ielūgumu, uz

kura bija uzdrūkta Mendelejeva tabula. Ielūgums kļuvis par pirmo kolekcijas eksponātu. Vēlāk aizrautīgais skolotājs eksponātus gan pats vedis no malu malām – Īrijas, Lielbritānijas, Portugāles, Spānijas, Itālijas, Holandes, Beļģijas, Dānijas, Krievijas un citām valstīm, gan arī viņam tabulas dāvinājuši kolēģi.

Mihails Gorskis strādā lecas vidusskolā kopš 1972. gada, kur māca ne tikai ķīmiju, bet arī dabaszinības, bioloģiju, angļu valodu un rasēšanu. Ilggadējā pedagoga profesionālā darbība cieši saistīta arī ar dabaszinātņu skolotāju kvalifikācijas celšanu, viņš ir vietnes www.kimijas-sk.lv veidotājs un zinātniskais redaktors, portālu www.uzdevumi.lv materiālu autors un konsultants un <http://www.yaklass.ru> (Maskava, Krievija) ķīmijas sadaļas metodisks, aktīvi darbojas Latvijas Ķīmijas skolotāju asociācijas valdē. M. Gorskis ir arī 166 zinātnisko un metodisko publikāciju autors un līdzautors.

M. Gorskis sadarbibā ar Daugavpils Universitātes profesoru Sergeju Osipovu, izmantojot "CoreDRAW" programmu, izveidojis savu Mendelejeva tabulu, kuras izmērus iespējams pielāgot dažādām telpām. Šo tabulu, mācoties ķīmiju, izmanto gan M. Gorska skolēni lecas, gan daudzās citās Latvijas skolās. "Skolā strādāju jau 47 gadus, un nav Latvijā tādu ķīmijas un farmācijas uzņēmumu, kuros nestrādātu mani bijušie skolēni," saka M. Gorskis. Viņa ieguldījums jauno ķīmiju sagatavošanā ir novērtēts ar zinātnieces Emilijas Gudriniecas vārdbalvu, ko šā gada janvārī skolotājam pasniedza Latvijas Zinātņu akadēmija.

Izstādes iekārtošanu finansiāli ir atbalstījuši ilggadējie MLKF sadarbības partneri – Latvijas Ķīmijas un farmācijas uzņēmēju asociācija (LAĶIFA), kā arī ķīmijas, farmācijas un rūpniecības uzņēmumi "AGA", "Bapeks", "Eco Baltia grupa", "Elme Messer Gaas", "Faneks", "Grindeks", "Olainfarm", "Sakret", "Tenachem".

"Ir patiesi prieks, ka Latvijā ir tik radoši ķīmijas skolotāji kā Mihails Gorskis, kura aizrautība ar ķīmiju ir izaugusi par tik īpašu un personalizētu ekspozīciju. Domāju, tas ir lielisks veids, kā vēleiz apliecināt, ka arī uz tādu klasiku kā Mendelejeva tabula var paskatīties ar svaigu pieeju", pauž izstādes atbalstītāja, AS "Olainfarm" sabiedrisko attiecību vadītāja Dana Hasana.

Papildus kolekcijai ir apskatāma arī skolēnu zīmējumu izstāde "Es un ķīmija"

Par godu ķīmisko elementu periodiskās tabulas 150 gadu jubilejai RTU Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultāte aicināja skolēnus iesūtīt vizuālās mākslas darbus par tēmu "Es un ķīmija". Tika iesūtīti vairāk nekā 200 jauno mākslinieku darbi gan no Rīgas, gan no reģioniem pārsteidzoši dažādās tehnikās un stilos.

Kolekcija RTU Materiālzinātnes un lietišķās ķīmijas fakultātes foajē būs apskatāma pastāvīgi, savukārt skolēnu zīmējumu izstāde ir apskatāma no **21. marta līdz 30. aprīlim**. Laipni lūgti aplūkot brīnišķīgo ekspozīciju visi interesenti!

Inna Juhņeviča, Ieva Jaudzema,
Agnese Stunda-Zujeva

Foto – E. Lapsa

KONSĪLIJA "PILSONISKĀS ATBILDĪBAS VĒRTĪBA UN CENA" SLĒDZIENĀ UZRĀDĪTA VIRKNE INSTRUMENTU UN METOŽU, KĀ STIPRINĀT PILSONISKO ATBILDĪBU

Turpinājums no 1.lpp.

- valsts pienākums un uzdevums ir sekmēt pilsoniskās atbildības izkopšanu, jo tas atbilst valsts pilsoņu interesēm;
- pilsoniskās atbildības jautājumā ir jāvērsas pie indivīda, nevis sabiedrības kopumā;
- pilsoniskās atbildības izkopšanā audzināšana ir pat svarīgāka par izglītošanu; audzināšanas funkcija pirmkārt un galvenokārt tiek īstenota ģimenē;
- tā kā mūsdienās iespējas īstenot audzināšanas funkciju ģimenē sarūk, jāatjauno to izglītības sistēmā;
- personības izkopšana, kas ir viens no pilsoniskās atbildības veidošanas aspektiem, jāskaidro jau agrā vecumā;
- loģiskā shēma pilsoniskās atbildības stiprināšanai ar audzināšanas palīdzību: ģimene, skola, mediji, muzeji, teātris – visa

kultūras un mākslas joma, patriotiskā audzināšana kā viens no pilsoniskās atbildības veicinātājiem;

- audzināšanas un izglītības saturā jāiekļauj demokrātijas, vērtību, sociālo normu, pilsoniskā tikuma jēdzienu skaidrojumi un dziļa izpratne;
- plašāk jāizmanto patiesības un objektīvās patiesības jēdzieni kā pilsoniskās atbildības mērs (etalons);
- ar netiesām metodēm jāstimulē aktīvās līdzdalības pieeju pilsoniskās atbildības veidošanā;
- vēlams panākt politisko partiju modeļa maiņu, panākt plašāku sabiedrības iesaisti politiskajās partijās;
- sekmēt NVO darbību – NVO ir aug sne, kur pilsoņu atbildība aug gan politiskā, gan interešu līmenī.

Konsilija galvenais secinājums – lai ierobežotu daudz-

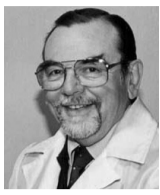
šķautņainos un valsts un sabiedrības attīstībai nevēlamos procesus, ko rada pilsoniskās atbildības vājums, **nepieciešams stiprināt pilsonisko atbildību, izmantojot šādus instrumentus un metodes:** stiprināt ģimenes; atjaunot audzināšanas funkciju izglītības sistēmā; iekļaut izglītības saturā jēdzienu – demokrātija, vērtības, sociālās normas, pilsoniskais tikums, patiesība, objektīvā patiesība skaidrojumus un panākt šo jēdzienu dziļu izpratni; veidojot ekonomisko politiku, panākt pilsonisko atbildību vājinājošo faktoru (nepietiekama izglītība un sociālās jomas finansējuma, zemu sociālo garantiju, nabadzības, nevienlīdzības) ietekmes samazinājumu, tādējādi paaugstinot uzticēšanos valstij un līdzcilvēkiem; sekmēt NVO darbību, jo NVO ir augsne, kur pilsoņu atbildība aug gan politiskā, gan interešu līmenī.

IN MEMORIAM

Aleksandrs JEMEĻJANOVŠ

(05.02.1938. – 09.03.2019.)

9. martā, 81 gadu vecumā mūžībā devās Latvijas Zinātņu akadēmijas īstenais loceklis, viens no Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas (LLMZA) dibinātājiem, Latvijas Lauksaimniecības universitātes (LLU) Veterinārmedicīnas fakultātes profesors *Dr.habil.agr., Dr.med.vet.* Aleksandrs Jemeljanovs.

Aleksandrs Jemeljanovs dzimis Rīgā 1938. gada 5. februārī. 1961. gadā viņš absolvēja Latvijas Lauksaimniecības akadēmiju. 1971. gadā Vitebskas Veterinārmedicīnas akadēmijā (Baltkrievijā) ieguva doktora grādu veterinārmedicīnā, bet 1991. gadā – habilitēto zinātņu doktora grādu (Krievijā).

A. Jemeljanova darba mūžs saistīts gan ar pedagoģisko, gan zinātnisko, gan administratīvo jomu. Viņš bijis skolotājs Bebreņu veterinārajā tehnikumā (1961–1962), strādājis par veterināro dienesta inspektoru (Bebrene, 1962–1963) un Valsts mākslīgās apseklšanas stacijas direktoru (Daugavpils, 1963–1966), bijis pētnieks Latvijas Lopkopības un veterinārijas zinātniskās pētniecības institūtā (1969–1982), no 1985. gada viņš bija šī institūta direktors. A. Jemeljanovs bija LPSR lauksaimniecības ministra vietnieks (1982–1985). LLU Veterinārmedicīnas fakultātē profesors Jemeljanovs vadījis gan studiju kursus, gan virkni promocijas darbu, t.sk. doktora disertācijas veterinārmedicīnā.

Profesora A. Jemeljanova vadībā tika veikti pētījumi par dzīvnieku izcelsmes pārtikas produktu kvalitāti un nekaitīgumu, pētīts iespējams piesārņojuma līmenis, īpaši veselīgas pārtikas aspektā un tika izstrādāti pasākumi seku likvidēšanai.

Zinātnieks bija LZA īstenais loceklis (1999), LZA Ķīmijas, bioloģijas un medicīnas nodaļas Padomes loceklis, LZA Lauksaimniecības un meža zinātņu nodaļas Padomes loceklis, viens no Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas dibinātājiem (1992) un ilggadīgs tās viceprezidents, LLMZA Pārtikas un veterinārmedicīnas zinātniskās nodaļas vadītājs (2002–2004), kā arī Ņujorkas Zinātņu akadēmijas loceklis (1995). 2014. gadā viņš kļuva par valsts emeritēto zinātnieku.

Akadēmiķa Aleksandra Jemeljanova mūža ieguldījums ir ļoti nozīmīgs lauksaimniecības, veterinārmedicīnas un pārtikas zinātņu nozarēs. Viņa iesāktos darbus šobrīd turpina vairāki zinātņu doktori un sadarbības partneri Latvijas universitātes un zinātniskajos institūtos.

Sit tibi terra levis!

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJĀ ATKLĀTA JĀZĒPA PĪGOŽŅA DARBU IZSTĀDE

19. martā, Latvijas Zinātņu akadēmijas 2. stāva izstāžu zālē atvērta Jāzēpa Pīgožņa (1934–2014) gleznu izstāde, kurā eksponēti 14 dažādos gados radīti darbi. Ekspozīcijas kodolu veido ainavas un simbolisku zīmju gleznieciskas interpretācijas.

Jāzēps Pīgožnis ir bijis ievērojams latviešu mākslinieks un pasniedzējs, gleznotājs, grāmatu ilustrators un grafiķis.

Dzimis Ružinas pagasta Odumānu sādžā (tagad Sīlmalas pagasts). Izglītību ieguvis Dravnieku pamatskolā Stabulniekos, Jaņa Rozentāla Rīgas Mākslas vidusskolā, ko pabeidzis 1953. gadā, un Latvijas Mākslas akadēmijas Glezniecības nodaļā, ko absolvējis 1959. gadā. 1992. gadā ieguvis mākslas maģistra grādu.

Kopš 1958. gada piedalījies izstādēs. 1964. gadā kļuvis par Latvijas Mākslinieku savienības biedru. Bijušas vairāk nekā 25 personālizstādes. Starptautiskajās mākslas izstādēs saņēmis vairāk nekā 20 dažādus apbalvojumus. No 1972. līdz 1986. gadam strādājis Latvijas Mākslas akadēmijas Zīmēšanas katedrā par vecāko pasniedzēju, pēc tam kļuvis par docentu, 1992. gadā – profesoru.

1982. gadā saņēmis Latvijas PSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieka goda nosaukumu. 2011. gadā saņēmis Triju Zvaigžņu ordeni.

1967. gada Rīgas kinostudijas filmā "Elpojiet dziļi" piedalījies epizodiskā lomā kā mākslinieks, kura darbnīcā, labojot telefonu, Ulda Pūciša Cēzars sacer dziesmu "Viņi dejoja vienu vasaru". Šī filma arī sākas ar viņa uz asfalta ar kritu zīmētiem trikiem. 1997. gada filmā "Liktņdzirnas" J. Pīgožnis bija autors Romualda Ancāna tēlotā mākslinieka Vincenta gleznām. 2010. gadā Jānis Streičs viņu iemūžinājis arī filmā "Rudolfā mantojums".

Izstāde būs apskatāma **līdz 26. aprīlim**.

Foto – I. Stengrevica

RĪGĀ PULCĒJAS EIROPAS KOSMOSA INDUSTRIJAS DALĪBNIEKI

20. martā, Kosmosa industrijas dienas ietvaros Rīgā pulcējās vairāk nekā 100 dalībnieku no 10 Eiropas valstīm. Kosmosa industrijas dienu organizēja Izglītības un zinātnes ministrija sadarbībā ar Eiropas Kosmosa aģentūru (EKA), Igaunijas Ekonomikas ministriju un Lietuvas Ekonomikas ministriju.

"EKA kopā ar Latvijas valdību ir strādājusi, lai īstenotu Eiropas Sadarbības valstu plānu (PECS) un attīstītu kosmosa nozari Latvijā. Šis piecu gadu plāns tuvojas noslēgumam, un ir pienācis laiks skatīties uz nākamajiem soļiem, lai Latvijas kosmosa industriju vēl vairāk ievirzītu dinamiskajā un prasīgajā Eiropas kosmosa tirgū. Eiropas Kosmosa industrijas dienas galvenais mērķis ir sekmēt sadarbību starp Latvijas un citu valstu uzņēmumiem. Šis pasākums ir arī lieliska iespēja dot impulsu un pievērstos nākamajiem Latvijas un EKA sadarbības plāniem," uzsvēra Eiropas Kosmosa aģentūras Jauno, asociēto un sadarbības valstu nodaļas vadītājs **Stīvens Airejs (Stephen Airey)**.

Kosmosa industrijas dienā piedalījās trīs Eiropas kosmosa nozares lielākie uzņēmumi – *Airbus Defence and Space* (2,6 miljardu eiro apgrozījums, nodarbina 40 000 darbinieku), *Thales Alenia Space* (10,8 miljardu eiro apgrozījums, nodarbina 8 000 darbinieku), un *OHB Systems* (634 miljonu eiro apgrozījums, nodarbina 2 000 darbinieku). Šie uzņēmumi specializējas, lai izstrādātu apjomīgas kosmosa sistēmas un nodrošinātu to darbību. Uzņēmumiem ir vizmāz viens sadarbības līgums kosmosa sistēmas izveidei vērtībā virs 200 miljoniem eiro vai vairāk, kas iekļauj ar kosmosu saistītas infrastruktūras, nesējraķešu vai satelītu izstrādi.

Thales Alenia Space pārstāvis **Kristells Bogarts (Christelle Bogaarts)** pauda gandarījumu par dalību Eiropas Kosmosa dienā: "Mēs ar lielu prieku piedalāmies Eiropas Kosmosa industrijas dienā un atzinīgi vērtējam diskusijas ar Baltijas partneriem par

turpmāko partnerattiecību veidošanu, lai tie iekļautos mūsu piegādes ķēdē, jo īpaši gaidāmajās EKA misijās".

Airbus Defence and Space pilnībā atbalsta EKA rūpniecības politiku un labprāt piedalās Kosmosa dienas pasākumos dažādās valstīs. "Rīgas Kosmosa industrijas diena ir ļoti nozīmīga iespēja satikt visus lielākos trīs Baltijas valstu rūpniecības uzņēmumus, universitātes un zinātniskās institūcijas. Visa šajā dienā iegūtā informācija tiks detalizēti analizēta, lai attīstītu sadarbības un partnerības iespējas," uzsvēra uzņēmuma pārstāvis **Terijs Gardets (Thierry Gardet)**.

"Mēs vēlamies uzzināt vairāk par biznesa iespējām ar Baltijas valstīm un ar nepacietību gaidām diskusijas, lai noteiktu sadarbības un sinerģijas jomas," norādīja *OHB Systems* pārstāve **Severina Jaketa (Séverine Jaquet)**.

Latvija, Lietuva un Igaunija ir aktīvi iesaistījušās EKA aktivitātēs. Latvija kopš 2015. gada ir EKA Eiropas Sadarbības valsts statusā un 2020. gadā izskatīs iespēju pievienoties EKA kā asociēta vai pilntiesīga dalībvalsts. Pašreizējais Latvijas ieguldījums EKA ir 7,1 miljons eiro.

Pētījumi liecina, ka kosmosa nozares loma un pielietojums vidēji palielinās par 7% gadā, un Eiropas kosmosa industrija nodarbina vairāk nekā 42,6 tūkstošus profesionāļu, 2017. gadā sasniedzot ikgadējo apgrozījumu ap 8,7 miljardiem eiro. Eiropa ražo aptuveni vienu trešdaļu no pasaules satelītiem, tai skaitā pasaules vadošās satelīttelekomunikāciju un palaišanas sistēmas.

Pasākums tika īstenots projekta 1.1.5/17/002 "Integrētie nacionālā līmeņa pasākumi Latvijas pētniecības un attīstības interešu pārstāvības stiprināšanai Eiropas pētniecības telpā" ietvaros.

Avots – IZM mājaslapa

Aizstāvēšana

2019. gada 12. aprīlī plkst. 14.00 LU Cietvielu fizikas institūtā, Ķengaraga ielā 8, konferencē zālē, LU Fizikas un astronomijas zinātnes nozares specializētās promocijas padomes atklātā sēdē

VIRGĪNIJA VĪTOLA

aizstāvēs promocijas darbu "Elektroniskie ierosinājumi un procesi ilgi spīdošā SrAl-2O2 materiālā" fizikas doktora zinātniskā grāda iegūšanai.

Recenzenti: *Dr.habil.phys.* Māris Sprīngis (CFI); *Dr. habil.phys.* Andris Ozols (RTU); *Dr. Ilmo Sildos (University of Tartu, Igaunija)*.

Ar promocijas darbu var iepazīties LU Zinātniskajā bibliotēkā, Raiņa bulvārī 19 un Akadēmiskajā bibliotēkā, Rūpniecības ielā 10.

**

2019. gada 30. aprīlī plkst. 13.00 RTU Transporta un satiksmes nozares Promocijas padomes "RTU P-22" atklātā sēdē Rīgā, Rīgas Tehniskās universitātes Mašīnzinību, transporta un aeronautikas fa-

kultātē, Aeronautikas institūtā, Lauvas ielā 8, 218. telpā

RUTA BOGDANE

aizstāvēs promocijas darbu par tēmu "Lidojumu drošības līmeņa likumsakarību ar ražošanas faktoriem aviokompānijā analīzes modeļa izstrāde".

Recenzenti: *Dr.habil.sc.ing.* Mārtiņš Kleinhofs (Rīgas Tehniskā universitāte, Latvija), *Dr.habil.sc.ing.* Aleksandrs Andronovs (Transporta un sakaru institūts, Latvija), *Dr.habil.sc.ing.* Eduardas Lasauskas (*Vilnius Gediminas Technical University*, Lietuva).

Ar promocijas darbu var iepazīties RTU Zinātniskajā bibliotēkā Ķīpsalas ielā 10, Latvijas Nacionālajā bibliotēkā Mūkusalas ielā 3, kā arī elektroniski RTU mājaslapā <http://www.rtu.lv>.

**

Daugavpils Universitātes Juridiskās zinātnes promocijas padomes atklātā sēdē 2019. gada 1. martā **NIKOLAJS JEFIMOVŠ** aizstāvēja promocijas darbu un viņam tika piešķirts zinātniskais doktora grāds tiesību zinātnēs (*Dr.iur.*) krimināltiesību apakšnozarē.

Balsošanas rezultāti: par – 6, pret – 0, nederīgi biļeteni – 0.

SAGATAVOTA LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS GADAGRĀMATA 2019

Sagatavota un Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) mājaslapā publicēta LZA darbības pārskata par 2018. gadu jeb LZA Gadagrāmata 2019 elektroniskā versija. Grāmatā apkopoti dati un informācija aptver laika posmu no 2018. gada 15. marta līdz 2019. 15. martam.

Latvijas Zinātņu akadēmijas gadagrāmata tiek sagatavota kopš 1990. gada. Nākamie izdevumi iznākuši 1992., 1992./1993. gadā un kopš 1995. gada – katru gadu. Gadagrāmata elektroniskās versijas publicētas LZA mājaslapā sākot ar 2001. gadu. Gadagrāmata drukātā formātā visiem interesentiem būs pieejama LZA Pavasara pilnsapulces laikā š.g. 4. aprīlī.

Ilze Stengrevica,

LZA sabiedrisko attiecību speciāliste

LĪDZ 30. APRĪLIM VAR PIETEIKTIES UKRAINAS VALDĪBAS PIEDĀVĀTĀJĀM PĒTNIECĪBAS STIPENDIJĀM

Ukrainas Izglītības un zinātnes ministrija piedāvā studiju un pētniecības stipendijas humanitārajās, sociālajās un tehniskajās zinātnēs Latvijas studentiem un pētniekiem Ukrainas augstākās izglītības iestādēs 2019./2020. akadēmiskajā gadā.

Ukrainas valdība piedāvā šādas stipendijas:

- 10 stipendijas pilna laika bakalaura/maģistra studijām,
- 10 stipendijas īslaicīgām bakalaura/maģistra studijām,
- 10 pētniecības stipendijām.

Stipendija nodrošina:

- mācību maksu,
- uzturēšanas universitātes kopmītnēs par maksu, kas noteikta Ukrainas pilsoņiem,
- ikmēneša pabalstu bakalaura/maģistra programmu studentiem saskaņā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem,
- veselības aprūpi saskaņā ar Ukrainas tiesību aktiem.

Iesniedzamo dokumentu saraksts:

1. pieteikuma forma,
2. motivācijas vēstule (līdz 300 vārdiem),
3. pētniecības plāns (pētniekiem),
4. pases vai ID kartes kopija,
5. izglītības sertifikāta/ diploma kopija ar visu priekšmetu atzīmēm,
6. īslaicīgo studiju stipendiju gadījumā – augstskolas izsniegta izziņa par studenta akadēmisko sniegumu (atzīmju izraksts),
7. piekrišana personas datu iegūšanai un apstrādei.

2. un 3. punktā minētie dokumenti var tikt sagatavoti angļu valodā, 5. un 6. punktā minētajiem dokumentiem jābūt tulkotiem ukraiņu valodā un notariāli apstiprinātiem.

Iesniedzamie dokumenti bakalaura/maģistra studiju stipendijām jānosūta līdz 2019. gada 31. martam, savukārt **dokumenti pētniecības stipendijām jānosūta līdz 2019. gada 30. aprīlim** uz Ukrainas Izglītības un zinātnes ministriju – 10 Peremohy Ave, Kyiv, 01135, Ukraine.

Pieteikšanās nosacījumi, iesniedzamo dokumentu saraksts, pieteikuma veidlapa un papildu informācija pieejama Valsts izglītības attīstības aģentūras mājaslapā.

IESPĒJA PIETEIKTIES SLOVĀKIJAS VALDĪBAS STIPENDIJĀM

Līdz 2019. gada 30. aprīlim iespējams pieteikties Slovērijas valdības stipendijām, lai studētu vai veiktu pētniecības darbu Slovērijā 2019./2020. akadēmiskajā gadā.

Slovērijas valdības stipendijām var pieteikties Latvijas augstskolu:

- studenti uz 1–2 semestriem vai 1–3 trimestriem maģistra studijām;
- studenti uz 1–10 mēnešiem doktora studijām;
- pasniedzēji, pētnieki un mākslinieki uz 1–10 mēnešiem, lai lasītu lekcijas, veiktu pētniecības darbu vai radītu mākslas darbus.

Stipendijai jāpiesakās tiešsaistē Slovērijas Akadēmiskās informācijas aģentūras mājaslapā, pievienojot nepieciešamos dokumentus. Uzreiz pēc tam Slovērijas augstskolas ielūguma vēstules oriģināls jānosūta pa pastu Slovērijas Akadēmiskās informācijas aģentūrai (SAIA, n. o., Sasinkova 10, 812 20 Bratislava 1). Pieteikšanās sistēma tiek atvērta ne vēlāk kā sešas nedēļas pirms pieteikšanās beigu datuma. Iesniedzamo dokumentu saraksts, stipendiju apmērs, iesniegumu vērtēšanas kārtība un cita informācija ir atrodamā interneta vietnē www.scholarships.sk.

○ **Pieteikšanās termiņš – 2019. gada 30. aprīlis** (līdz plkst. 16.00 pēc Centrāleiropas laika), ja grib studēt vai veikt pētījumus 2018./2019. akadēmiskajā gadā;

○ **Nākamais pieteikšanās termiņš – 2019. gada 31. oktobris** (līdz plkst. 16.00 pēc Centrāleiropas laika), ja grib studēt vai veikt pētījumus 2019./2020. akadēmiskajā gada pavasara semestrī.

Papildu informācija Valsts izglītības attīstības aģentūras mājaslapā.

Redaktore Ilze Boldāne–Zeļenkova

"Zinātnes Vēstnesis"

Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.

Reģistrācijas apliecība nr. 75.

Izdevējs: Latvijas Zinātņu akadēmija, Latvijas Zinātnes padome, Latvijas Zinātnieku savienība.

"Science Bulletin". Latvian Academy of Sciences, Latvian Council of Science, Association of Latvian Scientists.

"Zinātnes Vēstnesis" redakcijas padome: akadēmiķis Tālavas Jundzis (vadītājs), LZA Prezidents Ojārs Spārītis, LZA ģenerālsekretārs Andrejs Siliņš, LZA Senāta priekšsēdētājs Jānis Stradiņš, akadēmiķi Raīta Karnīte, Baiba Rivža, Jānis Spigulis, Pēteris Trāpen-

cieris, un LZA sabiedrisko attiecību speciāliste Ilze Stengrevica; Jānis Kloviņš un Arnis Kokorevičs (LZP); Uldis Grāvičs (LZS).

Redakcija: Rīgā, Akadēmijas laukumā 1.

Tālr. 67212706, 67225361, 26593299, fakss 67821153.

E pasts: zinatnes.vestnesis@lza.lv; <http://www.lza.lv>

Indekss 77165. Iespiests: SIA Temgus LB